

ЛІТЕРАТУРА

1. Корчакова Н. В. Вікова генеза просоціального розвитку: дис. д. психол. наук : спец. 19.00.07: НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 563 с. URL : https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.10/Korchakova.pdf
2. Петренко М. В. Психологічні особливості мотивації просоціальної поведінки в студентському віці (на прикладі ставлення до донорства крові) : автореф. дис. канд. психол. наук : спец. 19.00.07. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2012. 18 с.
3. Студентський дайджест : зб. наук. матеріалів здобувачів вищої освіти. Вип. 5. Рівне : РДГУ, 2022. 143 с. URL : https://www.rshu.edu.ua/images/nauka/03_mol_nv/stud_digest_2022_5.pdf
4. Чепелева Н. В. Психологические механизмы понимания и интерпретации личного опыта *Актуальні проблеми психології. Т. 2. Психологічна герменевтика* / за ред. Н. В. Чепелевої. Вип. 2. Київ, 2002. С. 3–13
5. Cabrera–Darias M. E., Marrero–Quevedo R. J. Motivos, personalidad y bienestar subjetivo en el voluntariado. *Anales de psicología*. 2015. Vol. 31. P. 791–801.
6. McLennan J., Birch A. Age and Motivations to Become an Australian Volunteer Firefighter. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*. 2009. Vol. 27, No. 1. P. 53–65.
7. Penner L. A., Orom H. Enduring goodness: A person–by–situation perspective on prosocial behaviour. *Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature*. Washington : DS American Psychological Association, 2010. P. 55–72.

Коструба Наталія Сергіївна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та клінічної психології,
заступник декана з наукової роботи
факультету психології
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПСИХОЛОГА:
ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

Вступ. Метою університетської освіти є забезпечення студентів-психологів міцною основою для можливості працювати дослідниками і практиками в різних галузях спеціалізації. Фахівець-практик повинен мати певні компетенції, перш ніж залишить навчальний заклад. Визначення професійних компетенцій може покращити розробку навчальних програм і комунікацію між закладами освіти та ринком праці, щоб галузеві зміни та особлива соціально-політична ситуація були враховані в рамках навчальних програм.

Повномасштабна війна в Україні, соціальні обмеження через поширення небезпечних вірусів у світі (COVID та інші), швидкі темпи інформаційно-технічного розвитку усе це створює нові виклики перед психологом-професіоналом і потребує розвитку відповідних компетентностей.

Виклад основного матеріалу.

Український дослідник О. М. Кокун вважає професійну компетентність особистісною складовою професійного становлення фахівця і визначає її як сукупність знань, умінь та способів виконання діяльності [1, с. 20-21]. R. M. Epstein та E. M. Hundert запропонували визначення професійної компетентності для медичної професії, яке також підходить для психологів. Вони стверджували, що компетентність – це «звичне та розумне використання спілкування, знань, технічних навичок, клінічних міркувань, емоцій, цінностей і рефлексії в повсякденній практиці на благо особи та спільноти, яку обслуговують» [2, с. 227].

Загалом професійна компетентність поняття складне і часто пояснюється науковцями через окремі складові або компетенції. У різних країнах пропонують дещо відмінні компетенції психолога-професіонала. У Канаді від кваліфікованих психологів вимагається розвиток таких п'яти сфер психологічної компетентності: міжособистісні стосунки; вміння формувати судження та оцінку; інтервенції та консультації; дослідження; етика та стандарти [5]. Австралійське психологічне товариство згрупувало психологічні компетенції за такими темами: знання дисципліни; дослідження; постановка, вимірювання та вирішення проблем; впровадження послуг; професійний, правовий та етичний підхід; спілкування; професійні та громадські відносини; а також вплив і зміни [3]. Європейський стандарт психологічної освіти та професійної підготовки називається EuroPsy. Для того, щоб отримати Сертифікат EuroPsy, кандидат повинен мати такі компетенції: вміння визначати мету; здатність до психологічної оцінки; інтервенції; самооцінка; спілкування; та діяльність, яка підтримує розвиток компетентності (<http://www.efpa.eu>).

Складові професійної компетентності психолога виокремлені науковцями Фінляндії: 1) комунікаційна компетентність з клієнтами; 2) оцінювальна компетентність; 3) клінічна компетентність; 4) емпатія при зустрічі з клієнтом; 5) особистий стиль; 6) особиста копінг-компетентність; 7) професійна гнучка експертиза; 8) усвідомлення меж роботи; 9) етична усвідомленість; 10) дослідницька професійна практика; 11) багато професійна колегіальність [4].

Розуміння професійних компетенцій психолога відрізняється у різних країнах, теоріях науковців та практиків. Враховуючи виклики сучасності, а саме соціально-політичну ситуацію в Україні, повномасштабну війну, загрозу

продовження пандемії COVID вважаємо важливо визначити найбільш затребувані компетенції на рівні знань і вмінь для психолога-професіонала.

Війна внесла багато коректив до життя українців. Через воєнні дії збільшилась кількість вимушених переселенців, багато постраждалих фізично та психологічно, що потребують психологічної реабілітації. Зросла кількість запитів до психолога для роботи з тривогою, посттравматичним стресовим розладом, консультування українців закордоном (онлайн-консультування), психологічна підтримка та реабілітація воїнів та членів їх сімей, робота з втратою тощо. Також важливим напрямком роботи психолога вважаємо консультування у сфері бізнесу, адже держава як ніколи потребує економічної підтримки з боку пересічних українців у напрямку ефективності їхньої роботи і відповідно прибутку для держави.

Здійснений аналіз наукової літератури, а також врахування частоту запитів до роботи з психологом, найважливішими на сьогоднішній день та в найближчому майбутньому визначено такі компетенції як: вміння надавати першу психологічну допомогу; навички психологічної реабілітації осіб з фізичними хворобами чи вадами; навички консультування та терапії осіб із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР); навички онлайн-консультування та терапії; навички консультування у сфері управління та бізнесу.

Для виявлення найбільш значимих компетенцій, ми провели опитування серед студентів-психологів 2 курсу Волинського національного університету імені Лесі Українки. У опитуванні взяло участь 24 студенти, з них 6 осіб чоловічої статі та 18 жіночої. Ми запропонували їм обрати дві найбільш важливі компетенції психолога сьогодні і в майбутньому. Для студентів був підготований список компетенцій, але передбачалась можливість додатково вказати свій варіант відповіді. Отримані результати відображено на рисунку 1.

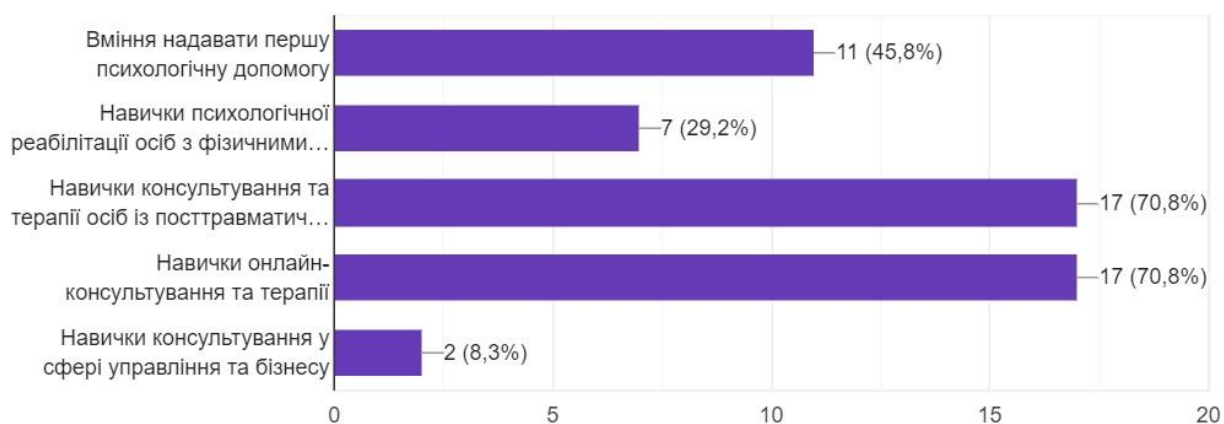

Рис.1. Уявлення студентів про найважливіші професійні вміння психолога

На думку студентів найбільш важливими для психолога сьогодні є навички консультування та терапії осіб із посттравматичним стресовим розладом та онлайн-консультування та терапії (по 17 балів кожна). Також більш значущим вважають вміння надавати першу психологічну допомогу. Найменш важливими серед запропонованих респонденти вважають навички психологічної реабілітації осіб з фізичними хворобами чи вадами та консультування у сфері управління та бізнесу.

Висновки. Здійснений аналіз особливостей професійної компетентності психолога, дає можливість стверджувати, що вона тісно пов'язана із викликами сьогодення, з війною та її наслідками. На теоретичному рівні було визначено найбільш актуальні компетенції психолога сьогодні і в майбутньому: вміння надавати першу психологічну допомогу; навички психологічної реабілітації осіб з фізичними хворобами чи вадами; навички консультування та терапії осіб із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР); навички онлайн-консультування та терапії; навички консультування у сфері управління та бізнесу. На думку здобувачів освіти майбутніх психологів зараз найбільш затребуваними є навички консультування та терапії осіб із посттравматичним стресовим розладом та онлайн-консультування, а також вміння надавати першу психологічну допомогу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кокурн О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.
2. Epstein R. M., & Hundert E. M. Defining and assessing professional competence. *Journal of the American Medical Association*. 2002. №287(2). P. 226–235. <https://doi.org/10.1001/jama.287.2.226>
3. Garton A. F. Competence: Defining, assessing and maintaining competence to practice. *Ethics & professional practice for psychologists*. South Melbourne: Thomson Social Science Press, 2006. P. 63–73.
4. Kuittinen M., Meriläinen M. & Rätty H. Professional competences of young psychologists: the dimensions of self-rated competence domains and their variation in the early years of the psychologist's career. *European Journal of Psychology of Education*. 2014. №29. P. 63–80. <https://doi.org/10.1007/s10212-013-0187-0>
5. Rodolfa E., Bent R., Eisman E., Nelson P., Rehm L., & Ritchie, P. A cube model for competency development: Implications for psychology educators and regulators. *Professional Psychology: Research and Practice*. 2005. №36(4). P. 347–354. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.36.4.347>